

Journal of Universal History Studies

Yontuların Dili: Hitit Geç-Hitit Dünyası / Erdal Yazıcı¹

Voice of Sculptures: Hittite Neo-Hittite World / Erdal Yazıcı

URANUS Yayınları, İstanbul, 2015, 160 Sayfa, ISBN: 978-605-5940-35-5

Submission Type: Book Review

Received-Accepted: 11.03.2021/24.03.2021

pp. 114-117

Journal of Universal History Studies (JUHIS) • 4(1) • June • 2021 •

Efecan Anaz

Ankara University, Research Assistant, Department of History, Ankara, Turkey

Email: anaz@ankara.edu.tr

Orcid Number: 0000-0001-8810-8347

Cite: Anaz, E . (2021). Yontuların Dili: Hitit Geç-Hitit Dünyası / Erdal Yazıcı . Journal of Universal History Studies, 4(1), 114-117 . DOI: 10.38000/juhis.895386

¹ This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor/ Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir.

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed/ Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

*This work is licensed under a [Creative Commons BY-NC-SA 2.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/) (Attribution-Non Commercial-Share Alike).

Asıl mesleği profesyonel fotoğrafçılık olan Erdal Yazıcı, Anadolu'nun Neolitik Dönemi'nden günümüze uzanan uygarlık izlerini anlattığı belgesel kitap serilerine imza atmıştır. İncelediğimiz bu eser de yazarın söz konusu serilerinin en sonucusudur. Yazar eserinin önsözünde eseri yazma amacını, M. Ö. 2 ve 1. Bin yıl Hitit kültür dünyasının maddi kültür unsurlarını okuyuculara tanıtarak, okuyucuların onları sahiplenmesini sağlamak ve onların korunmasına yardımcı olabilmek şeklinde belirtmektedir. Eser içerik bakımından olgusaldır. Yazarın konuya yaklaşım biçimi ise genelde betimseldir. Türkçe ve İngilizce yayımlanan eserde yazar, akademik bir unvanı olmamasına rağmen olabildiğince akademik bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Yazar eserin sonunda, ele aldığı unsurları yer aldıkları müzelere göre kataloglamış; kaynakça ve dizin kısımlarına da yer vermiştir. Eserde, ele alınan unsurlara ait fotoğraflar yer almaktadır.

Eserin önsözünde öncelikle Hitit İmparatorluk Dönemi kralî ve kaya anıtlarının bulunduğu yerlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Ardından Geç Hitit krallıklarının hangileri olduğu ve bunlara ait kralî ve dinî yapıların nerelerde olduğuna değinilmiştir. Burada üstünde durulması gereken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki 20. yy. Geç Hitit çalışmalarında “Hattena/Hattina” olarak geçen ve yazarın da Hattina olarak zikrettiği krallığın isminin, içinde bulunduğumuz yüzyılda “Pat(t)in” olarak okunmaya başlanmış olmasıdır. İkincisi ise yine 20. yy'da Geç Hitit krallığı sayılan ve yazarın da Geç Hitit krallığı olarak bize aktardığı Sam'al'ın, bu yüzyıldaki çalışmalarda bir Arami krallığı olarak ele alınıyor olmasıdır (Lipiński, 2000, s. 233-47; Younger Jr., 2016, s.373-424). Ancak unutulmamalıdır ki bu krallığa ait eserler, ağırlıklı olarak Geç Hitit Sanatı'nın etkisindedir (Darga, 1992, s. 231-9, 256-65, 272-304).

Eserin ilk bölümü (s.10-45) Hitit İmparatorluk Dönemi'ne ait anıtsal ve sanatsal yapıtlarından bazılarına ilişkin görsel ve yazılı bilgilerden oluşmaktadır. Sayfa 11-15 arasında Hattuša'da yer alan kralî anıtlardan bazılarına yer verilmiştir. Bunlardan 5 numaralı tapınak üzerinde bulunan Tuthaliya kabartmasının kaçınıcı Tuthaliya'ya ait olduğuyla ilgili tartışmalar hala sürmektedir (Cammorasano, 2019, s. 316-7). Yerleşimdeki kazılarda ortaya çıkanları fildişinden yapılmış dağ tanrısı heykelciğine ve sfenski kapının işlev ve niteliklerine ilişkin yazarın yaptığı yorumlar oldukça ilgi çekicidir. Yazar sonraki sayfalarda Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı'ndan bazı kabartma örneklerini bizlere göstermektedir. Bunlardan Yazılıkaya A Galerisi'ndeki IV. Tuthaliya'ya ait kabartmanın (s. 19), kralın ölümünden sonra onu tanrılaştırmak için yapıldığını söylemektedir; ancak bunun aksi ihtimali de mevcuttur (Yiğit, 2016, s. 60-1). Hattuša'dan sonra da önemli Hitit merkezlerinden biri olan Alacahöyük'teki kralî anıt ve kabartmalardan bahsedilmiştir. Bunlardan tahtta oturan tanrı ile karşısında ona tapınım gösteren kralın olduğu kompozisyonda iki figürün arasında bir hiyeroglif yazıt olduğundan bahsedilmektedir (s. 29). Söz konusu yazıtta “Fırtına Tanrısı [(DEUS) TONITRUS]” yazmaktadır (Yiğit, 2016, s. 92-3).

Alacahöyük'ten sonra Hitit coğrafyasında yer alan Hitit İmparatorluk Dönemi Kaya Anıtları'ndan çeşitli örnekler verilmiştir. Bu örneklerden “Karabel Yazıtı”nın Türkçe tercümesi şu şekilde aktarılmıştır (s. 41): “Mira Ülkesi Kralı Tarkasnawa, Mira Ülkesi Kralı Alantalli'nin oğlu, Mira Ülkesi Kralı ...'nin torunu ...” Söz konusu yazıtın güncel tercümesi ise şu şekildedir: “Mira Ülkesi Kralı Kupanta-Kuruntiya'nın torunu, Mira Ülkesi Kralı Alantalli'nin oğlu, Mira Kralı Tarkasnawa.” (Peker ve Baykan, 2019). Sonraki sayfalarda yer alan Yağrı Steli (Özcan, 2012), Gâvurkale Kaya Kabartmaları (Özcan, 2014), Kayalıpınar Kabartması (Yiğit, 2016, s. 197-9) ve Fraktin Kaya Anıtı'ndaki (Yiğit, 2016, s. 157-65) figürlerle ilgili çeşitli yorumlar bulunmaktadır.

Eserin ikinci bölümünde (s. 46-151) Geç Hitit Dönemi kralı ve dinı sanat eserlerinden örneklere yer verilmiştir. Bu bölümde verilen arkeolojik ve filolojik bilgilerin bazılarında sorunlar görülmektedir. Örneğin: Sayfa 47’de yer alan Arslantepe Heykeli’nin Asur Kralı II. Sargon Dönemi (M. . 722-725)’nde Kummuh’ta hüküm süren kral Mutallu’ya ait olduğu ileri srlmştir. Oysaki bu heykelin bir krala mı yoksa Fırtına Tanrısı’na mı ait olduğu, üzerinde yazıt bulunmadığından, tespit edilememiştir (Orthmann, 1971, s. 293). Sayfa 50, 52, 54 ve 56’da Melid Kralı PUGNUS-mili (M. Ö. 11- 10.yy)’nin isminin yazılı olduğu Arslantepe orthostatlarında kralın isminin ‘‘Kudretli Kral’’ şeklinde çevrildiği grlmştir.

Öte yandan yazarın bölümün genelinde bizlere aktardığı Geç Hitit krallıklarına ait Anadolu Hiyeroglifli yazıtların Türkçe evirileri - her ne kadar kaynakça kısmında belirtilmese de - John David Hawkins’in 2000 yılında İngilizce olarak yayımlanan ‘‘Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions’’ (Hawkins, 2000) isimli eserindeki transkripsiyon ve tercümelerin Türkçe evirileri olmalıdır. Ancak bu kitabın yayımlandığı tarihin üstünden yirmi yıla aşkın zaman geçmiştir. Dolayısıyla filolojik adan pek çok yenilik ortaya çıkmıştır. Bu hususta verebileceğimiz en kapsamlı örnek şudur: Hawkins’in eserinin yayımlandığı yıllarda şahıs ve tanrı-tanrıça adlarının virisi, isimlerin yalın hal eki olan ‘‘sa’’ hecesiyle birlikte yapılmaktaydı ki incelediğimiz eserde Katuwas, Yariris, Karhuhas gibi isimlerin olduğu gözlemlenmektedir. Halbuki bu isimler günümüz çevirilerinde, sondaki ‘‘s’’ sesi olmadan Katuwa, Yariri, Karhuha olarak çevrilmiştir.

Eser içerisinde yer alan fotoğrafların net ve kaliteli olması, eserin birçok araştırmada atf alabilme ihtimalini glendirmektedir. Ayrıca yazarın, dipnot 1’de belirttiğimiz gibi, bazı arkeolojik verilere ilişkin yorumları da ilgi çekicidir. Öte yandan yazarın akademik geçmişinin olmaması ve eserde bizlere aktardığı arkeolojik ve filolojik bilgilerde sorunlar bulunması, bu bilgilerin akademik çalışmalarda kullanılırken sorgulanması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Kaynakça

- [1] Bryce, Trevor (2012), *The World of the Neo-Hittite Kingdoms: A Political and Military History*, Oxford University Press, New York.
- [2] Cammorasano, Michele (2019), “Huwaši. Cult Stelae and Stela Shrines in Hittite Anatolia”, *BYZAS*, Sayı 24. (303-32).
- [3] Darga, A. Muhibbe (1992), *Hitit Sanatı*, Akbank Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- [4] Hawkins, John David (2000), *Corpus of Hieroglyphic Luwian Inscriptions (Cilt 1-3)*, Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- [5] Lipiński, Edward (2000), *The Aramaeans: Their Ancient History, Culture, Religion*, Peeters. Leuven.
- [6] Orthmann, Winfried (1971), *Untersuchungen zur Späthethitischen Kunst*, Rudolf Habert Verlag, Bonn.
- [7] Özcan, Ali (2012), “Yağrı Steli”, T. Yiğit vd. (Ed.), *Ömer Çapar’a Armağan içinde* (s. 221-9), Hel Yayınları, Ankara.
- [8] _____ (2014), “Gâvurkale Kaya Kabartmaları”, *Belleten Cilt 78, Sayı 282*. (373-421).
- [9] Peker, Hasan ve Baykan, Daniş (2019), “Karabel Kaya Anıtı”, İstanbul Üniversitesi Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı-18 (13-15 Mayıs), (poster bildiri).
- [10] www.erdalyazici.com/Resume.
- [11] Yiğit, Turgut (Ed.) (2016), *Hitit İmparatorluk Dönemi Kaya Anıtları*, Bilgin Kültür ve Sanat Yayınları, Ankara.
- [12] Younger Jr, Karl Lawson (2016), *A Political History of the Arameans: From Their Origins to the End of Their Polities*, SBL Press, Atlanta.